

بعونك يا لطيف

این کتاب در ضمن آثار نشست تخصصی «جایگاه سُلمی در انتقال تعالیم عرفانی» که به مناسبت هزارمین سال درگذشت ابوعبدالرحمن سُلمی نیشابوری در تاریخ دوشنبه دوم اسفندماه ۱۴۰۰ در مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران برگزار شد منتشر می‌شود.

ابو عبدالله محمد بن عبدالله بن باکویه شیرازی
(م. ۴۲۸)

حکایات الصوفیة

تصحیح و تحقیق سه گزیده کهن از کتاب حکایات الصوفیة
و گردآوری حکایات پراکنده ابن باکویه از منابع تاریخی و عرفانی

تصحیح و تحقیق و گردآوری
اکبر راشدی نیا

سرشناسه: ابن باکویه، محمد بن عبدالله، -۴۲۸ق.
 عنوان قراردادی: حکایات الصوفیه. برگزیده
 عنوان و نام پدیدآور: حکایات الصوفیه: تصحیح و تحقیق سه گزیده کهن از کتاب حکایات الصوفیه و
 گردآوری حکایات پراکنده ابن باکویه از منابع تاریخی و عرفانی / ابو عبدالله محمد بن عبدالله بن باکویه
 شیرازی؛ تصحیح و تحقیق و گردآوری اکبر راشدی نیا.
 مشخصات نشر: تهران: موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، انتشارات، ۱۴۰۱.
 مشخصات ظاهری: ۳۸۲ ص. نمونه: ۵/۱۴×۲۱/۵ س.م.
 شابک: ۹-۲۸-۶۳۳۱-۶۲۲-۹۷۸؛ وضعیت فهرست نویسی: فیبا؛
 یادداشت: عربی.
 یادداشت: ص.ع. به انگلیسی: Ibn Bākawayh of Shiraz. Hikayat al-suffia (Sufis' Anecdotes).
 یادداشت: کتابنامه: ص. [۳۶۷] - ۳۸۲؛ همچنین به صورت زیر نویس؛ یادداشت: نمایه.
 موضوع: تصوف -- متون قدیمی تا قرن ۱۴ Sufism -- Early works to 20th century
 شناسه افزوده: راشدی نیا، اکبر، ۱۳۵۶-، مصحح، گردآورنده
 شناسه افزوده: Muassasah-i Pizhuhishī-i Hikmat va Falsafah-i Īrān
 رده بندی کنگره: BP۲۸۸؛ رده بندی دیویی: ۲۹۷/۸۴
 شماره کتابشناسی ملی: ۸۷۴۴۳۹۶؛ اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

حکایات الصوفیه

تصحیح و تحقیق و گردآوری اکبر راشدی نیا
 ویراستار علمی: سید محمود یوسف ثانی
 طراح جلد: سعید صحابی

لینتوگرافی، چاپ و صحافی: مؤسسه بوستان کتاب
 چاپ اول: ۱۴۰۱؛ شمارگان: ۵۰۰ نسخه؛ قیمت: ۱۷۰ ۰۰۰ تومان
 ناشر: مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران
 نشانی: تهران: خیابان نوفل لوشاتو، خیابان شهید آراکلیان، پلاک ۴
 تلفن: ۶۶۴۰۵۴۵۴؛ نمابر: ۶۶۹۵۳۳۴۳
www.irip.ac.ir

شابک: ۹-۲۸-۶۳۳۱-۶۲۲-۹۷۸ ISBN: 978-622-6331-28-9

حق چاپ محفوظ است.
 این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است.

تقدیم به فرزند عزیزم
محمد مهدی که زودتر از آنچه
می پنداشتیم ما را در غم فراقش
سوگوار کرد

فهرست

پیشگفتار	۹
مقدمه محقق	۱۱
ابن باکویه شیرازی	۱۴
ابن باکویه و باباکوهی	۱۷
مسافرت‌های ابن باکویه	۱۹
آثار ابن باکویه	۲۰
مشایخ ابن باکویه	۲۲
شاگردان ابن باکویه	۲۵
کتاب حکایات الصوفیه	۲۹
نام کتاب حکایات ابن باکویه	۳۱
تصحیح و تحقیق و گردآوری کتاب حکایات الصوفیه	۳۳
معرفی نسخه و شیوة تصحیح	۴۰
بخش نخست تصحیح و تحقیق سه گزیده کهن از کتاب حکایات الصوفیه ابن باکویه	۵۳
(۱) گزیده حکایات الصوفیه ابن باکویه بر اساس نسخه ۴۱۲۸ کتابخانه ایاصوفیا	۵۵
(۲) گزیده حکایات الصوفیه ابن باکویه براساس کتاب جزء فيه بداية حال الحلاج و نهايته	۸۳
(۳) گزیده حکایات الصوفیه ابن باکویه براساس کتاب المحاضرات و المحاورات	۱۰۱
بخش دوم حکایات الصوفیه ابن باکویه به روایت شاگردان او	۱۱۱
(۴) حکایات الصوفیه ابن باکویه به روایت قشیری در کتاب الرسالة القشيرية	۱۱۳
(۵) حکایات الصوفیه ابن باکویه به روایت سهلگی در کتاب النور في كلمات أبي طيفور	۱۳۷
(۶) حکایات الصوفیه ابن باکویه به روایت خواجه عبدالله انصاری در کتاب طبقات الصوفية	۱۵۹

- بخش سوم گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از منابع تاریخی و عرفانی..... ۱۶۵
- (۷) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب السياق لتاریخ نیسابور..... ۱۶۷
- (۸) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب تاریخ مدینه دمشق..... ۱۶۹
- (۹) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب التبصرة..... ۲۱۱
- (۱۰) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب تللیس إبلیس..... ۲۲۱
- (۱۱) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب تنویر الغبش فی فضل السودان و الحبش..... ۲۴۱
- (۱۲) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب ذم الهوى..... ۲۴۷
- (۱۳) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب فضائل القدس..... ۲۵۳
- (۱۴) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب القصّاص و المذکرین..... ۲۵۵
- (۱۵) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب مثير الغرام الساکن إلى أشرف الأماكن..... ۲۵۹
- (۱۶) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب المصباح المضي فی خلافة المستضي..... ۲۷۳
- (۱۷) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب المنتظم فی تاریخ الأمم و الملوک..... ۲۷۷
- (۱۸) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب التوابین..... ۲۸۷
- (۱۹) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب التدوین فی أخبار قزوین..... ۲۹۳
- (۲۰) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب الفتوحات المکیة..... ۲۹۵
- (۲۱) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب الکوکب الدرّی فی مناقب ذی النون المصري..... ۲۹۷
- (۲۲) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب ذیل تاریخ بغداد..... ۳۰۱
- (۲۳) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب بغية الطلب فی تاریخ حلب..... ۳۰۷
- (۲۴) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب تاریخ الإسلام و وفيات المشاهیر و الأعلام..... ۳۱۱
- (۲۵) گردآوری حکایات الصوفیه ابن باکویه از کتاب مختصرالفرج بعد الشدة المسمى الأرح فی الفرّج..... ۳۱۵
- نمایه ها..... ۳۱۷
- آیات..... ۳۱۹
- احادیث..... ۳۲۱
- اشعار..... ۳۲۳
- اشخاص..... ۳۲۹
- گروه ها..... ۳۵۵
- مکان ها..... ۳۵۷
- کتاب ها..... ۳۶۱
- منابع تحقیق..... ۳۶۷

پیشگفتار

حکایات الصوفیة ابن باکویه از مهم‌ترین منابع شناخت صوفیان سده‌های نخستین است. این کتاب در دسترس بیشتر مورخان و سیره‌نویسان و نویسندگان طبقات صوفیه سده پنجم به بعد قرار داشته و بخش‌هایی از آن را در آثار خود نقل کرده‌اند. متأسفانه این کتاب ارزشمند تا جایی که اطلاع داریم در گذر زمان از بین رفته و تاکنون هیچ گزارشی از آن در فهرست کتابخانه‌های جهان ارائه نشده است. آنچه از این کتاب به‌جای مانده چند گزیده کوتاه و حکایات پراکنده‌ای است که در لابه‌لای کتاب‌ها از ابن باکویه روایت شده است.

علامه قزوینی در سال ۱۳۲۷ وقتی مقدمه کتاب شد الإزار فی حط الأوزار عن زوار المزار را می‌نوشت یکی از تمایلات قلبی خود را گردآوری بخش‌های به‌جای مانده از کتاب حکایات الصوفیة ابن باکویه ذکر کرده و نوشته است:

اگر کسی خواسته باشد نمونه‌ای از روایات و حکایات راجع به صوفیه را که ابن باکویه تمام عمر خود را صرف فراهم آوردن و جمع و التقاط آن‌ها از افواه رجال و مشایخ صوفیه در اکثر اقطار بلاد اسلام نموده است به دست آورد باید عجاله تمام رساله قشیریہ... و تمام فصل طویل راجع به ترجمه حسین بن منصور حلاج را در جلد هشتم تاریخ بغداد خطیب بغدادی و سپس باب عاشر همین کتاب نقد العلم و العلماء (کتاب تلخیص ابلیس) ابن الجوزی را و بلکه تمام ابواب آن کتاب را نیز تتبع تام کامل نموده و جمیع روایاتی را که مؤلفین کتب ثلاثه

مزبوره از صاحب ترجمه نقل نموده‌اند در یکجا جمع آورده و... بدین طریق نمونه بسیار ممتنع مفیدی از نوع روایات و قصص راجع به صوفیه که ابن‌باکویه در قسمت اعظم از عمر خود در سیاحت‌ها و مسافرت‌های دور و دراز خود در اغلب بلاد اسلامی با فعالیت خستگی‌ناپذیر خود جمع نموده بوده است فراهم آورده خواهد بود.^۱

علاوه بر حکایات پراکنده‌ای که در منابع مختلف نقل شده و به برخی از آنها در کلام علامه قزوینی اشاره شده است، این بنده خدا در بررسی‌های خود به نسخه خطی چند گزیده از کتاب حکایات الصوفیه ابن‌باکویه نیز دست یافتیم که همه اینها مرا مصمم کرد که به طرح علامه قزوینی جامعه عمل بپوشانم.

در این مجموعه سه نسخه کهن از گزیده‌های به‌جای‌مانده از کتاب حکایات الصوفیه را تصحیح و تحقیق کرده و با بررسی نزدیک به صد عنوان کتاب عرفانی و تاریخی و گردآوری حکایات روایت‌شده از ابن‌باکویه را گردآوری کردیم، شاید که توانسته باشیم گامی در جهت بازسازی این اثر مهم و مرجع بی‌نظیر در شناخت صوفیان سده‌های نخستین برداریم.

در پایان تشکر می‌کنم از استاد دانشمند آقای دکتر نصرالله پورجوادی که نکته‌های سودمندی را در مورد مقدمه و متن این اثر گوشزد کردند و استاد گرانقدر آقای دکتر سید محمود یوسف‌ثانی که مقدمه و متن را به دقت خوانده و نکات بسیار ارزشمندی را در جهت اصلاح این اثر متذکر شدند و همچنین دوست گرانقدرم جناب آقای دکتر محمد سوری که علاوه بر یادآوری پاره‌ای اصلاحات در مقدمه و متن، یادداشتی کوتاه به زبان انگلیسی برای کتاب نوشتند. و سپاس بی‌کران خود را تقدیم می‌کنم به همسر عزیز و دختر دلبندم که در همه مراحل همراه من بودند و بی‌تردید بدون یاری و همراهی ایشان این کار به سرانجام نمی‌رسید.

اکبر راشدی‌نیا

۷ بهمن ۱۴۰۰

۱. قزوینی، حواشی و اضافات شد الإزار، ص ۵۵۴.